

Hvit sorg blant barn av fosterforeldre

*Kan kunnskap om hvit sorg være hensiktsmessig i
ivaretagelsen av fosterforeldres egne barn?*

55

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Bacheloroppgave

Bachelor i Sosialt arbeid

Kull: Soshel19

Antall ord: 8678

10.05.2022

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

I litteraturoppgaven har jeg undersøkt hva forskning sier om fenomenet «hvit sorg» og hvorvidt kunnskap om hvit sorg kan være hensiktsmessig i ivaretagelsen av fosterforeldres barn. Jeg har skrevet utfra hvordan det kan oppleves å vokse opp som en del av en fosterfamilie. Som bakgrunn for drøftingen, har jeg skrevet om hvordan barn av fosterforeldre opplever fosterhjemsoppdraget. Jeg redegjorde for «hvit sorg» for deretter å drøfte om følelsen barna kjenner på kan være hvit sorg. Som man vil se, har jeg argumentert for at det enkelte av barna kjenner på kan ligne hvit sorg og at det derfor kan være hensiktsmessig å ha kunnskap om dette for å møte barna på en hensiktsmessig måte. Til slutt har jeg skrevet om hvordan man kan forebygge og/eller bearbeide hvit sorg hos fosterforeldres barn. Utfra drøftingen konkluderer jeg med at kunnskap om hvit sorg kan bidra med å ivareta fosterforeldres barn.

Abstract

In this literature study I investigated what research says about the phenomenon “white grief” and if knowledge about it can be helpful in the caretaking of foster parents’ children. Therefore, I wrote based on how some experience growing up as a part of a foster family. As background for the discussion, I wrote how the children experience the foster family assignment. I accounted “white grief” to next discuss if what the children are addressing could be white grief. I argued that what some of the children is feeling can look like white grief and knowledge about it could therefore be helpful to be able to greet the children in a good way. In the end I wrote about how to prevent and meet white grief towards foster parents own children. From the discussion I conclude that knowledge about white grief can be helpful in the caretaking of foster parents’ children.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Problemstilling og avgrensning	1
1.3	Begrepsavklaring	2
1.4	Sosialfaglig relevans	3
1.5	Oppgavens struktur	4
2	Metode	5
2.1	Forforståelse.....	5
2.2	Litteratursøk	5
2.3	Metodegjennomgang.....	7
3	Litteraturgjennomgang	10
3.1	Hvordan opplever barn av fosterforeldre det å ha fosterbarn?	10
3.1.1	Positive erfaringer.....	10
3.1.2	Negative erfaringer	12
3.2	Hvit sorg	14
4	Drøfting	17
4.1	Kjenner fosterforeldres barn på hvit sorg?	17
4.1.1	Normale belastninger	17
4.1.2	Forståelse	18
4.1.3	Ambivalens	18
4.1.4	Fravær av ro	19
4.1.5	Lite oppmerksomhet og mye ansvar	20
4.1.6	Isolasjon.....	20
4.1.7	Sorgen har et klart ansikt	21
4.1.8	Oppsummering.....	22
4.2	Er det hensiktsmessig?	23
4.3	Forebygging og bearbeidelse	23
5	Avslutning.....	26
	Litteraturliste.....	28

Vedlegg 1: Liste over selvvalgt pensum 31

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har valgt å skrive om hvordan kunnskap om hvit sorg kan være hensiktsmessig i ivaretagelsen av fosterforeldres egne barn. Jeg hadde lyst til å skrive om fosterforeldres barn ettersom jeg selv har hatt to beredskapsbarn boende hos min familie. Når jeg begynte å lese om hvordan barn av fosterforeldre opplever fosterhjemsopplegget kom det frem mange ulike erfaringer. Flere av barna uttrykker at det er fint å kunne hjelpe et barn, samtidig erkjenner de at det er vanskelig da det krever mye tid, oppmerksomhet og energi av foreldrene, som de egne barna ikke lenger får. Ambivalensen fosterforeldres barn kjenner på gjorde meg nysgjerrig på om det kunne bli forstått på en annen måte. Jeg fikk så kunnskap om hvit sorg, og klarte å se noen likhetstrekk med hvordan noen barn av fosterforeldre opplevde fosterhemssituasjonen. Jeg så derfor en verdi i at hvit sorg kunne være viktig for å ivareta enkelte av disse barna bedre. Til tross har jeg kjent på en ambivalens rundt å skrive om dette temaet. Det er fordi jeg føler meg egoistisk for å ville skape oppmerksomhet på hvordan det kan være vanskelig å dele foreldrene sine med en fremmed, særlig når fosterbarnet på sin side har opplevd omsorgssvikt i så stor skala at det ikke lenger kan bo med sine foreldre.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Min problemstilling er;

Kan kunnskap om hvit sorg være hensiktsmessig i ivaretagelsen av fosterforeldres egne barn?

Jeg har avgrenset oppgaven med å fremme hvordan fosterforeldres barn opplever fosterhjemsopplegget. Fokuset mitt er på hvordan de kan bli bedre ivaretatt, og om det kan bli gjort gjennom kunnskap om hvit sorg. Jeg har skrevet mye ut fra hva barn av

fosterforeldre selv har sagt, men jeg har også inkludert refleksjoner av hvordan forfatteren tolker det barna har sagt.

1.3 Begrepsavklaring

Jeg vil nå definere noen av de mest nærliggende begrepene for problemstillingen for å skape en felles forståelse av hva de innebærer.

Fosterhjem vil i denne oppgaven bli omtalt som et privat hjem hvor et barn i en viss tid skal bo til oppfostring (Backe-Hansen et al., 2013b, s. 7; Barnevernloven, 1992, § 4-22).

Fosterforeldrenes egne barn, barn av fosterforeldre, fosterforeldrenes barn, barna og informant vil bli brukt om de barna som er i biologisk tilknytning til en eller begge av fosterforeldrene, eller i tilsvarende lik relasjon som eksempelvis adoptivbarn (Tveito, 2019, s. 13).

Fosterbarn og fostersøskene vil bli brukt om et barn som bor i et fosterhjem ettersom det ikke lenger kan bo hos sine biologiske foreldre som følge av en form for omsorgssvikt (Barnevernloven, 1992, § 4-12). Jeg vil bruke betegnelsen «barn» til tross for hvilken alder personen jeg henviser til har, da hensikten er å kategorisere gruppen. Dette gjelder både med omtalelse av fosterforeldres egne barn og med fosterbarn.

Hvit sorg definerer jeg i denne oppgaven som «smerten ved å savne noe man ikke vet man ikke har, fordi man aldri fikk det» (Skårderud, 2001, s. 56). Det er altså noe man har mistet, men som ikke kommer av et tydelig objekt eller opprinnelse, noe den svarte sorgen gjør (Skårderud, 2001, s. 55-56).

1.4 Sosialfaglig relevans

Sosialt arbeid er å hjelpe mennesker som er i en vanskelig situasjon (Berg et al., 2015, s. 19). Denne oppgaven handler om man kan ivareta barn av fosterforeldre bedre ved å ha kunnskap om hvit sorg. Barn av fosterforeldre kan oppleve å være i en vanskelig situasjon da det kan være inngripende å få et fosterbarn inn i sitt hus som krever sine egne foreldres oppmerksomhet og tid (Thompson et al., 2016, Watson & Jones, 2002, Birch, 2016, gjengitt i Gundersen & Jessen, 2020, s. 197). Hvit sorg kan være sosialfaglig relevant da det kan øke en forståelse for hva disse barna opplever, og da også bidra til hvordan en sosialarbeider best kan møte dette barnet. Dette kan gjøres ved å skape endring for det enkelte barnet, men det er også mulig å gjøre det på gruppe- og samfunnsnivå (Berg et al., 2015, s. 19).

På individnivå kan sosialarbeideren snakke med enkelte barn av fosterforeldre for å hjelpe de direkte inn mot sin utfordring som fosterhjem og huske på brukermedvirkning i møte med dem. På gruppenivå kan sosialarbeideren bidra med å lage støttegrupper for barn av fosterforeldre. I grupper hvor deltagerne er likestilt har de mulighet til å dele erfaringer, utforske, gi støtte og utvikle seg, i et likeverdig maktforhold dominert av respekt, akseptering og empati (Heap, 2005, s. 19-22). Av fosterforeldres barn er det 30 % som sier at de har deltatt på kurs og samlinger i denne settingen, og flere ønsker å dra eller å dra flere ganger (Gundersen & Jessen, 2020, s. 209). På samfunnsnivå kan sosialarbeideren bidra til å skape åpenhet om hvordan barn av fosterforeldre kan erfare fosterhjemsoppdraget, det er mulig å gjøre blant annet gjennom å skrive artikler og bidra på sosiale aksjoner. Hensikten er å tydeliggjøre forhold i samfunnet som bidrar til ekskludering og marginalisering, og motvirke disse (Berg et al., 2015, s. 19). En kan med andre ord si at å ivareta fosterforeldres barn gjennom kunnskap om hvit sorg er sosialfaglig relevant og det kan gjøres på mange måter.

1.5 Oppgavens struktur

I innledningen har jeg gjort rede for problemstillingen i oppgaven og hvordan jeg har valgt å avgrense den. Videre beskrev jeg hvordan jeg bruker og forstår begrepene «fosterhjem», «fosterforeldres egne barn», «fosterbarn» og «hvit sorg». Til slutt skrev jeg om hvorfor problemstillingen er sosialfaglig relevant. I det følgende vil jeg presentere metoden jeg bruker i oppgaven, altså fremgangsmåten, kildebruk og kildekritikk. Deretter vil jeg gjøre rede for valg av litteraturen og teorien jeg anvender i drøftelsen av problemstillingen. I drøftingsdelen vil jeg drøfte problemstillingen ved å se på om det noen av fosterforeldres barn kjenner på ligner hvit sorg, og om det da kan være hensiktsmessig å spre kunnskap om begrepet. Jeg vil så skrive noe om hvordan man kan bedre situasjonen til fosterforeldres barn. Ut fra det jeg har drøftet vil jeg til slutt komme med en oppsummering.

2 Metode

Metoden som er valgt til bacheloroppgaven, er litteraturgjennomgang.

Litteraturgjennomgang er å bruke andres forskning for å sammenligne og analysere en problemstilling (Åm & Margin, 2021, s. 139). Det gjøres ved å belyse problemstillingen gjennom en selvstendig drøfting av andres litteratur (Åm & Margin, 2021, s. 140). For min oppgave betyr dette at jeg vil anvende flere forskningsartikler og fagteori for å belyse og drøfte oppgavens tematikk.

I metodeavsnittet vil jeg gjøre rede for min for forståelse av tematikken. Videre vil jeg presentere hvor og hva jeg har søkt på for å finne kildene jeg benytter, samt noen av begrensningene jeg har satt for søket. Til slutt vil jeg skrive om fordeler og ulemper ved metoden kildene mine har brukt.

2.1 For forståelse

Som nevnt, har jeg selv opplevd at min familie har vært beredskapshjem for et søskenpar. Dette har vekket en interesse for tematikken og vinklingen av problemstillingen. Mine erfaringer vil til en viss grad prege oppgave ettersom det er umulig å skrive helt uavhengig av ens for forståelse. På tross av min for forståelse av tematikken, har jeg prøvd å søke og å finne litteratur som er nyansert og rommer mest mulig av fagfeltet. I tillegg har jeg benyttet ulike begrep i søkeprosessen for å sikre at jeg har funnet de mest nøytrale og relevante kildene. Allikevel må det merkes at jeg har valgt ut fra *min* forståelse og tolkning av tekstene.

2.2 Litteratursøk

Jeg har funnet kilder ved å søke i ulike databaser. De jeg har benyttet er Google Scholar, Idunn, Nasjonalbiblioteket, Open Digital Archive OsloMet (ODA OsloMet) og Oria. Jeg har

brukt flere og ulike kombinasjoner av søkeord. For å finne litteratur om fosterhjemssituasjonen har jeg brukt ord som «barn av fosterforeldre», «fosterforeldres egne barn», «fosterhjem», «fosterforeldre», «biologiske barn», «egne barn» og «fostersøsken». Da jeg søkte fant jeg en del litteratur om tematikken, til tross for at flere av artiklene påpekte at dette var et kunnskapshull i forskningen (Knutsen, 2014, s. 23; Falch-Eriksen, 2018a, s. 10; Njøs & Seim, 2019, s. 161). Det er tydelig at det har vært et kunnskapshull da Velferdsforskningsinstituttet NOVA fikk i oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) om å forske på barn av fosterforeldre (Gundersen & Jessen, 2019, s. 1). Det kan vise at det er et tema som etterhvert har fått og som stadig får mer fokus.

For å finne litteratur om hvit sorg søkte jeg på «hvit* sorg*», «forbudt* sorg*», «Finn Skårderud», «André Green» og «the blanc». Det var noe vanskelig å finne teori på dette emnet, men jeg opplever å ha funnet nok til å drøfte problemstillingen. Utfra resultatene jeg har fått gjennom søkingen på begge temaene har jeg brukt snøballmetoden (Jensen, 2021, s. 114-115), og har på den måten funnet enda flere relevante kilder. Ved å bruke snøballmetoden fikk jeg oversikt over hvilken litteratur kildene jeg bruker mente var viktige om temaet (Jensen, 2021, s. 114). Det er allikevel viktig å huske at deres litteraturliste er tilbakeskuende og har derfor ikke med nyere referanser (Jensen, 2021, s. 114).

Jeg har avgrenset søket og utvalget, noe som var nødvendig på grunn av oppgavens omfang (Åm & Magin, 2021, s. 141). Min viktigste avgrensning har vært relevans til problemstillingen, noe Dalland og Trygstad skriver er helt nærliggende (Dalland, 2017, s. 153). De skriver også at en annen avgrensning kan være årstall (Dalland, 2017, s. 162), noe jeg også har benyttet. Jeg har hovedsakelig brukt litteratur som ikke er eldre enn 10 år. Det er for å sikre at fakta og forståelse skal være så gjeldende i dag som mulig. Det er til tross et par unntak, blant annet for å henvise til Skårderud som primærkilde. En tredje avgrensning har vært geografisk relevans. Forskningen er derfor hovedsakelig fra Norge. Det er for at det skal være mest mulig relevant for en norsk sosialarbeider. På tross av dette har jeg brukt

enkelte internasjonale studier som supplement da jeg opplever at de har noe å tilføre oppgaven som har relevans for norske samfunnsforhold.

2.3 Metodegjennomgang

Metode er viktig for å være bevisst forfatterens forforståelse og vinkling, ettersom det kan farge av i teksten (Leseth & Tellmann, 2018, s. 139). Eksempelvis skriver Ellingsen og Øyre (2016) at de forsker på hvordan fosterforeldres egne barn opplever det å vokse opp med et fostersøsken som barnevernstjenesten vurderer som krevende atferd (s. 25). Det er da viktig å huske på at perspektivet om krevende atferd preger hvordan og hvilke spørsmål som blir stilt, og derfor også svarene.

Først vil jeg gå inn på tematikken om kvalitativ og kvantitativ metode. Leseth og Tellmann (2018) skriver at ved å benytte kvalitative metoder forsker en i dybden på et fenomen (s. 12). I motsetning forsker man gjennom opptellinger og statistiske analyser ved bruk av kvantitative metoder (Tufte, 2018, s. 11). Det gjør at hva man vil finne ut av bør prege hvilken metode man benytter seg av. Kildene jeg har valgt å bruke i oppgaven har en liten overvekt av kvalitative intervju.

Knutsen (2014), Ellingsen og Øyre (2016) og Njøs og Seim (2019) bruker alle kvalitative metoder. Metoden kan være hensiktsmessig for å si noe om *hvorfor* noe er slik det er (Leseth & Tellman, 2018, s. 36). Selv om alle bruker lik forskningsmetode, har de noe ulik tilnærming. Knutsen (2014) bruker barneperspektiv, med den hensikt å undersøke barnets oppfattelse av seg selv (s. 24). I motsetning intervjuer Ellingsen og Øyre (2016) i et retrospektivt lys, altså voksne (18-25 år), hensikten er blant annet at informantene i større grad kan reflektere over konsekvensene for det de har opplevd (s. 24). Njøs og Seim (2019) har valgt en mellomvei med både barn og voksne som informanter. Ved at mine kilder benytter ulike tilnærminger har jeg mulighet til å få et mer sammensatt bilde.

En styrke med kvalitativ metode er at forskeren kan fremkalle det særegne og unike ved fenomenet (Grimen, 2000, s. 216, gjengitt i Leseth & Tellmann, 2018, s. 139). En svakhet kan bli at få informanter og friheten i spørsmålsstillingen kan gjøre det vanskelig å si noe på det generelle planet (Leseth & Tellmann, 2018, s. 139). Det er derfor vanskelig å skrive generelt om fosterforeldres barn kun utfra de artiklene jeg nevnte ovenfor. Innenfor hvit sorg tematikken er det enda vanskeligere. Kildene jeg har funnet og utvalgt tar utgangspunkt i én persons erfaring hver og knytter den opp mot teorien om hvit sorg. Det gjør det utfordrende å skape noen generell forståelse eller vise fenomenet i en større sammenheng foruten hva teorien i seg selv sier. Det er en svakhet med kildene mine om hvit sorg.

Gundersen og Jessen (2020) sin artikkel tar utgangspunkt i en kvantitativ spørreundersøkelse med 380 informanter i alderen 12-25 år. Det gjør at denne artikkelen alene har mulighet til å ha barneperspektivet og et retrospektivt lys, noe jeg opplever de gjør da de bemerker om det er korrelasjoner i både alder og kjønn. I tillegg er det ønskelig at kvantitative undersøkelser skal gi representativ informasjon om samfunnet (Tuft, 2018, s. 156). Noe som er enklere å gjøre her enn ved kvalitativ metode ettersom det er lettere å få et representativt utvalg av mennesker. Til tross er det viktig å vite at også her finnes det mange fallgruver som ikke skaper et representativt utvalg (Tuft, 2018, s. 155-159).

Jeg bruker også Falch-Eriksen (2018a) som kilde. Han har skrevet en kunnskapssamling hvor han benytter internasjonal litteratur av både kvalitativ og kvantitativ metode. Jeg valgte å inkludere hans bidrag til tross for mye internasjonal litteratur ettersom han var transparent da han begrunnet valgene sine.

Videre vil jeg skrive noe om hvilken type litteratur jeg har brukt. Ellingsen og Øyre (2016), Gundersen og Jessen (2020), Njøs og Seim (2019) og Knutsen (2014), er fagfelleverderte artikler. Det betyr at før de ble utgitt har fagfolk innenfor feltet de skrives i, sikret at

innholdet holder vitenskapelig standard (Jensen, 2021, s. 110). Jeg har også brukt Falch-Eriksen (2018a) sin rapport som er en del av et større forskningsprosjekt på bestilling av Bufdir (s. 3). Ellers i oppgaven benytter jeg flere andre rapporter og fagfellevurderte artikler.

Når det gjelder teorien om hvit sorg har jeg hovedsakelig benyttet Skårderud (2001; 2013), Mesel og B. (2017), Hansson (2019) og Huseby (2022). Det er til tross for at det var André Green som introduserte begrepet, og som videre har blitt brukt av Finn Skårderud. Årsaken er at det ikke har vært mulig å finne Green sin tekst. Jeg valgte derfor å bruke Skårderud sin forståelse av begrepet, som videre igjen har blitt tolket av flere kilder jeg bruker. Når jeg ikke bruker primærkilden, er det jeg har lest en annens tolkning av teorien (Sandaunet & Eriksen, 2021, s. 176). Dette kan være en svakhet nettopp fordi det er tolket av noen andre. Allikevel var det også en styrke for meg for å forstå hvit sorg og for å se hvilke kontekster det kan passe inn i da Huseby (2022), Hansson (2019) og Mesel og B. (2017) knytter begrepet til ulike sammenhenger. Til tross for ulik bruk av begrepet ser jeg store likheter da jeg opplever at alle beholder fundamentet av begrepet. I tillegg refererer alle bøkene til Skårderud som en sentral person. Det kan tyde på at han er en standardkilde, selv om mine kilder henviser til ulike utgaver og bøker av han. Samt henviser også Hansson (2019, s. 24) og Huseby (2022, s. 199) til Green som opphavsmann av begrepet.

3 Litteraturgjennomgang

Jeg vil nå presentere litteraturen som er nødvendig for å kunne drøfte problemstillingen. Først vil jeg redegjøre for hvordan barn av fosterforeldre beskriver å ha fosterbarn i familien. Dette vil jeg gjøre ved å først presentere de positive erfaringene som de har knyttet til fosterhjemsopplegget. Videre vil jeg skrive om de negative erfaringene som barna opplever med å ha et fostersøsken. Etterpå vil jeg gjøre rede for teorien om hvit sorg gjennom å beskrive hva den går ut på, hvordan den erfares og hvordan den kan bearbeides.

3.1 Hvordan opplever barn av fosterforeldre det å ha fosterbarn?

Det er gjort mye forskning på fosterhjemsproblematikken (Knutsen, 2014, s. 23). Allikevel har perspektivet til hvordan barn av fosterforeldre opplever fosterhjemsoppdraget lenge blitt glemt i forskningen (Serbinski & Shlonsky, 2013, s. 102). Det er bemerkelsesverdig da 81 % av alle fosterhjem har egne barn (Ipsos, 2017, s. 17). Det finnes ikke nøyaktig tall på hvor mange barn det innebærer, men Knutsen (2014) sier at en kan anta at det finnes like mange barn av fosterforeldre som det finnes fosterbarn (s. 22). Av forskningen som finnes om fosterforeldres barn skriver Falch-Eriksen (2018a) at den vektlegger de negative opplevelsene barna har knyttet til fosterhjemssituasjonen (s. 27-28). På tross av dette vil jeg i det følgende vise at mange barn av fosterforeldre også finner mange gleder ved å ha fostersøsken.

3.1.1 Positiver erfaringer

Flere barn av fosterforeldre opplever fostersøskenet som et vanlig søsken. I den kvantitative undersøkelsen til Gundersen og Jessen (2020) sier 54 % seg enig i at fosterbarnet oppleves som et vanlig søsken, og ytterligere 26 % er litt enig i utsagnet (s. 202). Det korresponderer godt med hva Knutsen (2014) fant ut, hvor fire av åtte sa at relasjonen lignet på vanlig

søskenrelasjon (s. 25). Også Ellingsen og Øyre (2016, s. 29-30) og Falch-Eriksen (2018a, s. 19-20, henviser til Poland & Groze, 1993, Spears & Cross, 2003, Sutton & Stack, 2013) skriver at fosterbarnet blir sett på som et vanlig søsken. Til tross formidler fosterforeldres barn at de ser noen ulikheter i relasjonene (Knutsen, 2014, s. 25; Falch-Eriksen, 2018a, s. 20). To av informantene sier at på grunn av tidligere brutte fosterhjemsopphold er de mer tilbakeholdne med å få en søskenrelasjon til nye fosterbarn (Ellingsen & Øyre, 2016, s. 30).

Flere barn av fosterforeldre er stolte og gleder seg over å være fosterhjem (Knutsen, 2014, s. 27). 66 % svarer at de har et godt forhold til fostersøskenet, og ytterligere 25 % er litt enige i påstanden (Gundersen & Jessen, 2020, s. 202). Gundersen og Jessen (2020) finner ut at 57 % mener at de gjør flere hyggelige ting sammen (s. 203). En annen positiv erfaring er at 79 % av barn av fosterforeldre mener det har blitt mer livlig hjemme etter fosterbarnet flyttet inn (Gundersen & Jessen, 2020, s. 202). Mange opplever å bli venn med fostersøskenet (Bloom, 2017, Targowska et al., 2016, Part, 1993, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a, s. 28). Raineri et al. (2018) skriver at fosterforeldres barn opplever at fosterbarnet har blitt vesentlig i deres liv (s. 628). I tillegg til å ha blitt venn med fosterbarnet forteller barn av fosterforeldre at de også har blitt venner med andre fosterfamilier gjennom fosterhjemopplegget (Ellingsen & Øyre, 2016, s. 29). Noen av fosterforeldres egne barn opplever det viktig å ha funnet støtte gjennom andre barn og ungdom med lignende erfaringer (Gundersen & Jessen, 2020, s. 210).

Fosterforeldres egne barn opplevde å få en utvidet sosial kompetanse. En av informantene sier at hun har blitt mer åpen for det som er annerledes og hun forteller at hun har fått en forståelse om at ikke alle har det bra hjemme og har derfor blitt mer tålmodig (Ellingsen & Øyre, 2016, s. 31). 36 % er enige i at de har lært å ta mer hensyn til andre, i tillegg er 33 % litt enige (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203). Dette kan ha en bakside hvor noen av fosterforeldres egne barn kjenner at de kan ta for mye hensyn på bekostning av seg selv (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203), noe jeg vil komme mer inn på senere. Ellingsen og Øyre (2016) fikk vite igjennom sitt retrospektive lys at informantene opplevde at erfaringene med

fosterbarnet har skapt større innsikt og forståelse for andres situasjon (s. 28-30). Flere barn av fosterforeldre uttrykker også en forståelse for og mener det er bra de lærer seg at foreldrene må bruke mer tid og oppmerksomhet på fosterbarnet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 204). Andre egenskaper som blir nevnt i ulike artikler er at barn av fosterforeldre utvikler mer tålmodighet, sensitivitet, omsorg, kunnskap, forståelse og empati (Knutsen, 2014, s. 28; Gundersen & Jessen, 2020, s. 204; Ellingsen & Øyre, 2016, s. 28-29; Twigg & Swan, 2007, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a, s. 28).

3.1.2 Negative erfaringer

Selv om fosterforeldres egne barn deler mange positive erfaringer rundt å ha et fostersøsken, er der også en del negative erfaringer knyttet til det. I det følgende vil jeg gjøre rede for noen av belastningene som jeg har funnet i artiklene jeg har lest, og har en relevans til problemstillingen og drøftingen som kommer senere.

Ovenfor nevnte jeg at mange barn av fosterforeldre har et godt forhold til sitt fostersøsken. Likevel er det viktig å huske på at 8 % mener de ikke har en god relasjon til sitt fostersøsken (Gundersen & Jessen, 2020, s. 202). Det kommer også frem at av barna er 7 % enige og 12 % noe enige i at de ønsker at fostersøskenet skal flytte (Gundersen & Jessen, 2020, s. 202). Flere barn av fosterforeldre sier at det krever mye emosjonelt å ha et fostersøsken. Noen barn av fosterforeldre kjenner på forbudte følelser knyttet til fostersøskenet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 208). Andre kjenner på sjalusi knyttet mot sine egne ting og å måtte dele foreldre (Raineri et al., 2018, s. 628). Atter andre mener at de tar for mye hensyn til fosterbarnet og at de må tilsidesette sine egne behov til fordel for fosterbarnet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 204).

For det andre skriver Knutsen (2014) at barn av fosterforeldre kan kjenne på et stort ansvar ovenfor fosterbarnet (s. 26). Noen får for mye ansvar, og andre tar for mye ansvar (Ellingsen

& Øyre, 2016, s. 28; Gundersen & Jessen, 2020, s. 203). Et barn forteller om en gang han og broren avlastet foreldrene slik at de kunne slappe av (Gundersen & Jessen, 2020, s. 204). Noen barn av fosterforeldre fortalte at de ville ha mer informasjon om fosterbarnet ettersom de mente at de, istedenfor (foster)foreldrene, hadde bedre forutsetninger til å hjelpe fostersøskenet siden de var barn selv (Knutsen, 2014, s. 26). Noen barn av fosterforeldre kan påta seg så mye ansvar at de kan oppleve parentifisering (Targowska et al., 2016, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a, s. 26). Parentifisering er når barn påtar seg foreldrene sitt ansvar (Targowska et al., 2016, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a, s. 26). Ellingsen og Øyre (2016) har også gjort funn hvor barna opplever at ansvar kan ha gått på bekostning av egne behov og ønsker (s. 28). Til tross er kun 2 % av fosterforeldres barn enige i at de har fått for mye ansvar for sitt fostersøskenet, samtidig som at 23 % enige og 31 % er litt enige i at de har fått mer ansvar og oppgaver hjemme (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203). Gundersen og Jessen (2020) skriver at de av fosterforeldrenes barn som synes det er vanskelig å dele foreldrenes oppmerksomhet oftere også sier at de har en mindre god relasjon med fosterbarnet sammenlignet med barna som har en god relasjon (s. 204).

For det tredje er det mange av barna som har negative følelser knyttet til å måtte dele foreldre med fostersøskenet. Flere forteller at de får mindre oppmerksomhet fra sine egne foreldre (Knutsen, 2014, s. 26; Gundersen & Jessen, 2020, s. 203; Ellingsen & Øyre, 2016, s. 28; Njøs & Seim, 2019, s. 166- 167). Knutsen (2014) bemerker at dette gjelder ikke kun mindre bevilget tid med foreldrene, men også at fokuset til foreldrene ikke er på barna selv om de er sammen (s. 26). I Gundersen og Jessen (2020) kom det frem at 22 % av fosterforeldres egne barn ikke har noen å snakke med hvis det oppstår problemer i relasjonen til fostersøskenet (s. 207). Ellingsen og Øyre (2016) fant ut at noen av fosterforeldres egne barn trakk seg vekk fra foreldrene og var alene når det oppstod vanskelige situasjoner (s. 28). Dette samsvarer med Njøs og Seim (2019) hvor noen unngikk å snakke med foreldrene om det som var vanskelig (s. 166-167). De skriver også at et barn av fosterforeldre sa at han savnet alenetid med foreldrene sine.

En fjerde belastning fosterforeldres egne barn opplever, er mengden informasjon som de får. Hvor mye informasjon barna fikk eller ville hatt er ulikt. Noen av barna sa at de ønsket mer informasjon om fosterbarnet, mens andre ønsket ikke å få mer (Knutsen, 2014, s. 26). En av hensiktene med å gi informasjon til barn av fosterforeldre er for å skape forståelse og mening i situasjonen (Knutsen, 2014, s. 29-30; Gundersen & Jessen, 2020, s. 209; Ellingsen & Øyre, 2016, s. 32). I kunnskapssamlingen til Falch-Eriksen (2018a) henviser han til Younes og Harp (2007) da han skriver at barn av fosterforeldre kan bli belastet av for stor kjennskap til omsorgssvikten, noe som kan føre til at barna kan utvikle stress og traumer (s. 21). Ellingsen og Øyre (2016) bemerker at mengden informasjon må derfor tilpasses til barnets alder og modenhet for å beskytte barn av fosterforeldre (s. 32).

Jeg vil oppsummere denne delen av litteraturgjennomgangen med at den empiriske forskningen viser at hvordan barn av fosterforeldre opplever fosterhjemsoppdraget er ulikt. Noen kan oppleve en ambivalens i relasjonen til fostersøskenet. Det skaper mange gleder, og flere av barna ønsker selv å bli fosterforeldre (Knutsen, 2014, s. 27; Njøs & Seim, 2019, s. 160). Samtidig har jeg også vist gjennom litteraturen at barn av fosterforeldre kjenner på mange belastninger og utfordringer knyttet til det å vokse opp med et fostersøskenet. Det er derfor viktig å huske på at det kan oppleves ulikt, og hvert barn har sin egen oppfatning av hvordan det er.

3.2 Hvit sorg

Hvit sorg er et begrep som kommer fra psykoanalytikeren André Green og som videre har blitt brukt av psykiater Finn Skårderud (Hansson, 2019, s. 24). Green bruker «den døde moren» som bilde for å forklare den hvite sorgen (Skårderud, 2013, s. 79). Barnet har en mor som er sterkt deprimert og som derfor oppleves som skinndød; hun er fysisk tilstede, men psykisk død (Skårderud, 2013, s. 79). Skårderud velger i de senere utgavene å heller bruke «skinnlevende» ettersom han mener det er en mer passende omtale (Hansson, 2019, s. 125). Skårderud (2013) presiserer at den «skinnlevende-tilstanden» betyr ikke at

omsorgspersonen nødvendigvis har mindre kjærlighet til barnet, men at tegnene på kjærligheten kan være mer utydelige (s. 79).

Skårderud (2001) skriver at «den hvite sorgen er smerten ved å savne noe man ikke vet man ikke har, fordi man aldri fikk det» (s. 56). Den hvite sorgen kommer av en manglende respons (Skårderud, 2001, s. 55). Videre skriver han at den henger sammen med et fravær, til isolasjon og uteblivelse (Skårderud, 2001, s. 55; Skårderud, 2013, s. 44). Mesel og B. (2017) skriver en bok om B. sine opplevelser av å bli utsatt for overgrep i barndommen, hvor en del av sorgen B. kjenner på er den hvite sorgen (s. 172). De skriver at den hvite sorgen er en sorg over noe tapt som man ikke vet hva kunne blitt (s. 171). Det er altså noe man har mistet, men som ikke kommer av et tydelig objekt eller opprinnelse (Skårderud, 2001, s. 56). Det blir derfor en sorg over noe ukjent som er tapt (Mesel & B., 2017, s. 171).

Skårderud (2001) skriver at smerten ved den hvite sorgen er større ettersom man ikke vet hva man har mistet (s. 56). Spesialist i psykiatri, Tormod Huseby (2022), forklarer at den hvite sorgen kan kjennes på kroppen som et tomrom, det merkes et fravær for noe ubeskrivelig og uforståelig (s. 199). Kristiane Hansson (2019) er doktorgradsstipendiat i medisin ved Senter for medisinsk etikk, og skriver i sin bok om å sørge. Hun beskriver hvit sorg som en smerte hvor man ikke vet man har tapt, men at man bare kjenner en udefinierbar smerte (s. 123). Hvordan de bruker begrepet samstemmer med Skårderud (2013) da det handler om en indre tomhet og noe ujevnelig (s. 78).

Den hvite sorgen er vanskelig, retningsløs, isolert og objektløs (Mesel og B., 2017, s. 172). Den er også komplisert fordi den er ukjent, og ofte ikke anerkjent (Mesel og B., 2017, s. 192). Da kan den også være vanskeligere å sørge over. Mesel og B. (2017) skriver at ved den svarte sorgen, hvor sorgen kommer fra et tap av et objekt/person, skaper fellesskapet beskyttelse og trygghet for å sørge gjennom blant annet bisettelse og hilsener (s. 173). Slik er det altså ikke med den hvite sorgen. Allikevel er den ikke umulig (Mesel & B., 2017, s. 192). Det er

mulig å skape et rom hvor den hvite sorgen kan få plass, men det krever at samfunnet er villig til å ta imot sorgen (Mesel & B., 2017, s. 173).

Hansson (2019) skriver at det er mulig å leve godt med den hvite sorgen (s. 128). En måte mener hun er gjennom å forstå hva som skjedde, forstå seg selv og prøve å forstå den som sviktet (s. 128-129). Hun skriver også at man kan føle seg mindre alene dersom man vet at andre kan kjenne på det samme og ved at man deler savnet med hverandre (s. 24). Mesel og B. (2017) støtter opp under dette da de skriver at det kan hjelpe å få støtte til å bearbeide tanker og følelser rundt det som har skjedd (s. 192). Skårderud (2013) henviser til Green da han skriver at den hvite sorgen, som han beskriver som en «taus erfaring», bør bli møtt med det motsatte; full av liv (s. 82).

4 Drøfting

Når jeg nå skal jeg drøfte problemstillingen, vil jeg først drøfte om det barn av fosterforeldre opplever er hvit sorg. Dersom dette er sant, vil det være hensiktsmessig å ha kunnskap om hvit sorg i fosterhjemssituasjonen, noe jeg også vil komme inn på. Til slutt vil jeg beskrive hvordan man kan bruke dette for å forebygge eller å møte denne formen for sorg.

4.1 Kjenner fosterforeldres barn på hvit sorg?

4.1.1 Normale belastninger

Den hvite sorgen setter seg i kroppen – som et tomrom (Huseby, 2022, s. 199), som en uforståelig smerte (Hansson, 2019, s. 123) og en indre tomhet og noe ujevnelig (Skårderud, 2013, s. 78). Den er altså dyp og preger livet. Viktor B. sier at den hvite sorgen han har fått av overgrepene, vil han aldri bli helt kvitt (Mesel & B., 2017, s. 171). Sammenlignet med fosterforeldres egne barn sier de fleste at det finnes belastninger knyttet til fosterhjemsopplegget, samtidig virker det ikke som at det overgår gledene. Jeg har tidligere nevnt at flere barn av fosterforeldre ser på relasjonen til fostersøskenet som et vanlig søsken (Gundersen & Jessen, 2020, s. 202; Knutsen, 2014, s. 25; Falch-Eriksen, 2018a, s. 19). Og med søsken kommer også søskensjalousi som en normal reaksjon (Knutsen, 2014, s. 26), og belastningene virker derfor ikke større enn vanlig. I tillegg planla 3 av 4 voksne (20-30 år) barn av fosterforeldre selv å bli fosterforeldre, selv om de kunne anerkjenne at det ikke alltid var den mest optimale oppveksten (Njøs & Seim, 2019, s. 169). Det viser at til tross for at det er en del belastninger kan en argumentere for at de er ikke så store at de kan skape en hvit sorg.

På den andre siden har noen barn av fosterforeldre delt noen store belastninger som enkelte ikke opplever som normale. Kristina forteller om en stor kontrast mellom hvordan måltidene var tidligere kontra hvordan de var med to hylende fostersøsken som ikke satt stille

(Ellingsen & Øyre, 2016, s. 26). Jeg har også tidligere nevnt mange andre belastninger som fosterforeldres barn forteller om. Gundersen og Jessen (2020) fant ut at 7 % ønsker at fosterbarnet skal flytte (s. 203). Når hvit sorg er en sorg over noe tapt som man ikke vet hva kunne blitt (Mesel, & B., s. 171), kan barn av fosterforeldre lure på hva de har mistet og ofret for å ta imot et fosterbarn og hvordan situasjonen hadde vært dersom familien ikke hadde gjort det. Et spørsmål de kan stille seg selv er hvordan det hadde vært å vokse opp i familien uten fosterbarnet. Utfra belastningene de deler kunne svaret ha vært mindre ansvar, mer oppmerksomhet fra foreldre og andre rundt, mer tid og mer kjærlighet, men man vil aldri vite for sikkert, og det er en del av den hvite sorgen.

4.1.2 Forståelse

Flere barn av fosterforeldre uttrykker at de har forståelse for og mener det er bra de lærer seg at foreldrene må bruke mer tid og oppmerksomhet på fosterbarnet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 204). Dette underbygges av to informanter Knutsen (2014) skriver om: Den første uttrykker at det er vanskelig å dele sin mamma, men at hun ønsker å gjøre det fordi hun vet at fosterbarnet ikke har en mor hun kan være med (s. 27). Den andre delte at det var vanskelig at fosterbarnet kalte fostermor «mamma», men hadde forståelse for at det var slik når de var fosterfamilie. Til tross sa hun det ble for mye da fosterbarnet også kalte bestemoren for «mormor». Det viser at en forståelse av situasjonen kan prege tyngden på belastningene. En kan derfor si at fosterforeldres barn som har en opplevelse av sammenheng kan ha en mindre forutsetning for hvit sorg. I motsetning har de som ikke har en forståelse av situasjonen større mulighet for hvit sorg.

4.1.3 Ambivalens

Hansson (2019) beskriver hvit sorg som en smerte hvor man ikke vet man har tapt, men at man bare kjenner en udefinert smerte (s. 123). Som avklart i litteraturgjennomgangen, kan mange barn av fosterforeldre kjenne på motstridende følelser knyttet til

fosterhjemsopplegget. Dette kan skape en ambivalens som kan være vanskelig å definere, og som derfor kan bli hvit sorg. Ambivalensen som disse barna kan kjenne på er blant annet at fostersøskenet oppleves som et vanlig søsken, men gjennom måten de formulerer seg på kommer de frem at de tenker at det er noen ulikheter (Knutsen, 2014, s. 25). I tillegg synes mange at det er fint å kunne dele foreldrenes oppmerksomhet og kunne hjelpe et barn som trenger det (Poland & Groze, 1993, Spears & Cross, 2003, Höjer & Nordenfors, 2004, 2006, gjengitt i Höjer et al., 2013, s. 10), samtidig synes mange det til tider kan være vanskelig og ønsker at de kunne hatt mer alenetid med sine egne foreldre (Njøs & Seim, 2019, s. 166; Gundersen & Jessen, 2020, s. 204). En tredje ambivalens kan være at det føles egoistisk å sette fokus på de negative følelsene de selv har (Brich, 2016, gjengitt i Gundersen & Jessen, 2020, s. 208), når fosterbarnet opplever så stor omsorgssvikt hjemme at det ikke kan bo der (Barnevernloven, 1992, § 4-12). Ambivalensen kan skape en forvirring, og en smerte som man ikke forstår. Den kan da være vanskelig å beskrive og konkretisere, nettopp fordi den ikke kommer fra et tydelig tap av objekt eller person slik den svarte sorgen gjør. Det kan stemme overens med hvordan Huseby (2022) beskriver hvit sorg som et tomrom i kroppen, det merkes et fravær for noe ubeskrivelig og uforståelig (s. 199).

4.1.4 Fravær av ro

Flere av fosterforeldres barn deler at det er økt konfliktnivå hjemme (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203; Ellingsen & Øyre, 2016, s. 26). Noen av barna som har flyttet hjemmefra opplever konfliktnivået mellom foreldrene og fosterbarnet så belastende at de unngår eller minimaliserer besøk hos sine egne foreldre (Gundersen & Jessen, 2020, s. 204-205). I tillegg forteller ei jente at da hun bodde hjemme med fostersøskene var det mer krangling og at de ikke kunne ha et normalt stille måltid (Ellingsen & Øyre, 2016, s. 26). Knutsen (2014) skriver at tapet av oppmerksomhet kan oppleves større da det er mindre felles arenaer i moderne familier enn før (s. 26). Det viser at de få stundene de har sammen betyr ekstra mye. Det blir også forsvart ved at i dagens kjernefamilie er den emosjonelle tilknytningen viktig (Knutsen, 2014, s. 26). Når vi ser det i lys av Skårderud (2001) som skriver at den hvite sorgen henger sammen med fravær, isolasjon og uteblivelse (s. 55), kan vi se at disse belastningene kan

skape hvit sorg. Dette kan gjelde de av fosterforeldres barn som hvor familien uteblir å møtes på grunn av krangling eller hvor det blir et fravær av emosjonell tilknytning rundt et måltid som følge av høyt støynivå.

4.1.5 Lite oppmerksomhet og mye ansvar

Blant annet som følge av støy får også barn av fosterforeldre mindre oppmerksomhet, noe enkelte barn har ikke et problem med da de opplever at de ikke trenger så mye oppmerksomhet lengre (Knutsen, 2014, s. 27). Til tross er det mange, som flere ganger nevnt, opplever det vanskelig å skulle dele foreldre (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203; Knutsen, 2014, s. 26). En informant sier han savner alenetid med foreldrene (Njøs & Seim, 2019, s. 166). Knutsen (2014) trekker frem at når barn av fosterforeldre sier at de får mindre tid med foreldrene sine betyr ikke det nødvendigvis kun det fysiske fraværet, men også at i stundene hvor de er sammen kan oppmerksomheten være på noe annet enn barnet (s. 26). Dette kan minne om den deprimerte «skinnlevende» moren (Skårderud, 2001, s. 56). Hvor hun da er fysisk tilstede, men ikke emosjonelt. Dette mener jeg kan føre til hvit sorg for enkelte av barna da Skårderud (2001) skriver at den hvite sorgen kommer av en manglende respons (s. 55) og av et fravær av en elskedes nærvær (Skårderud, 2013, s. 79). Noen av fosterforeldres egne barn kan da få en hvit sorg ved at foreldrene deres ikke har fokus på dem, enten gjennom at de ikke har alenetid sammen eller at fokuset ikke er på barna selv om de er sammen.

4.1.6 Isolasjon

Et annet argument for at fosterforeldres egne barn kan utvikle hvit sorg er at de kan oppleve å bli isolert i sin egen familie. Ved for lite oppmerksomhet i familien må barn av fosterforeldre selv utvikle mestringsstrategier mot negative følelser (Nuske, 2010, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a, s. 24). Twigg og Swan (2007, gjengitt i Falch-Eriksen, 2018a) skriver at en vanlig mestringsstrategi er å isolere seg fra familien (s. 24). Dette mener de kan komme

av at flere barn av fosterforeldre forteller at de må distansere seg selv for å mestre. Dette stemmer med to eksempler fra Ellingsen og Øyre (2016, s. 26): Ei jente forteller at hun fjernet seg selv fra en situasjon hvor hun opplevde at det ble for mye mas. Og, en gutt forteller at han sprang på rommet fordi han ikke ville være tilstede under en krangel mellom foreldrene og fostersøskenet. I tillegg skriver 22 % av fosterforeldres barn at de ikke har noen å snakke med dersom det oppstår vanskeligheter med fostersøskenet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 208). Dersom enkelte fosterforeldres barn ikke har mulighet til å dele de vanskelige følelsene med noen, kan det skape hvit sorg da Mesel og B. (2017) sier at den hvite sorgen nettopp er isolert (s. 172). Den hvite sorgen er isolert da det sosiale fellesskapet ikke anerkjenner sorgen (Mesel & B., 2017, s. 173). For at den hvite sorgen ikke skal være isolert krever det da at de rundt vet om den og tar imot den sørgende (Mesel & B., 2017, s. 173), noe som det kan virke som at enkelte av barna ikke blir.

4.1.7 Sorgen har et klart ansikt

Et argument for at det fosterforeldres barn kjenner på ikke er hvit sorg er at sorgen de kjenner på er tydelig grunnfestet i fostersøskenet. Mesel og B. (2017) skriver at den hvite sorgen er vanskelig, retningsløs, isolert og objektløs (s. 172). Opp mot de negative følelsene som barn av fosterforeldre kjenner på, ser barna ofte en kobling knyttet til fosterbarnet. Eksempelvis skriver Ellingsen og Øyre (2016) om Nina som har to fostersøsken hvor det ikke var mulig å ha «et normalt rolig måltid» (s. 26). Kommentaren til Nina viser at hun ser at noe var normalt før, men at det har endret seg på grunn av fostersøsknene. Ellingsen og Øyre (2016) skriver at kontrasten Nina gir uttrykk for er stor (s. 26). I tillegg ønsker artiklene jeg har lest naturlig nok å forske på hvilke endringer fosterhjemssituasjonen har medført, og det skaper da en bevisstgjøring på pre-fosterhjem kontra post. Gjennom å sette et fokus direkte på hvordan fosterhjemssituasjonen har preget får gledene og belastningene et ansikt. Det strider med hva Mesel og B. (2017) skriver om hvit sorg, da et kjennetegn er at den er diffus og ikke har et klart ansikt, og at den ikke knyttes til et spesifikt tap (s. 175). I denne sammenhengen kan det da se ut til at det fosterforeldres barn kjenner på kommer fra noe konkret som da ikke kan bli til den uklare og forvirrende hvite sorgen. Argumentet blir da at

den eventuelle sorgen barna kan kjenne på kan knyttes direkte til at fosterbarnet flyttet inn, og man kan derfor ikke kalle det for *hvit sorg*.

Til tross for at det kan se ut som at det fosterforeldres barn kjenner på kan knyttes til fosterbarnet, betyr ikke det at noen ikke kan få *hvit sorg*. Mesel og B. (2017) skriver at det går an å kjenne på en *svart sorg*, samtidig som en *hvit* (s. 172; Hansson, 2019, s. 127). Sorgen kan på en side ha et klart ansikt, samtidig som den kan ha en annen side som er uklar; usikkerhet over hva som kunne vært og hva som kunne blitt (Mesel & B., 2017, s. 172). For fosterforeldres barn kan enkelte deler av sorgen være klar; den kan knyttes til hvordan fosterbarnet har preget familien – mindre oppmerksomhet, undertrykkelse av behov og sjalusi ovenfor rom og leker. Samtidig kan andre deler være uklar; «hvem hadde jeg vært uten fosterbarnet?» – mer oppmerksomhet fra foreldre? Mer tid med venner og familie? Sammen med de ambivalente følelsene som noen barn av fosterforeldre kan kjenne på, kan det være naturlig å undres over om dette kan skape *hvit sorg*.

4.1.8 Oppsummering

Som en oppsummering av drøftingen til nå, har jeg funnet ut at det kan se ut som at noen barn av fosterforeldre har potensiale til å få eller allerede har *hvit sorg*. Jeg underbygget dette gjennom at noen kan oppleve å bli isolert i familien som en mestringsstrategi for å takle negative følelser, andre opplever å få for lite oppmerksomhet og atter andre kan kjenne på en sterk ambivalens. Alle disse faktorene har jeg argumentert for kan skape *hvit sorg* for noen. Det er imidlertid viktig å si at dette ikke gjelder alle. Mange barn av fosterforeldre forteller at de har vokst som menneske ved å ha mer ansvar og at fostersøskenet kun skaper belastninger som man kunne forvente på lik linje som med vanlige søsken. Et barn uttrykker at hun ville ikke vært foruten fostersøsknene (Gundersen & Jessen, 2020, s. 203-204) og i undersøkelsen til Njøs og Seim (2019) sa tre av de fire voksne barna at de ønsket å bli fosterforeldre – til tross for belastningene de hadde kjent på

gjennom å vokse opp med fostersøsken (s. 169). Dette tar meg over på om det kan være hensiktsmessig å ha kunnskap om hvit sorg for å ivareta fosterforeldrenes egne barn.

4.2 Er det hensiktsmessig?

Med bakgrunn i drøftingen vil jeg hevde at kunnskap om hvit sorg kan være hensiktsmessig for å ivareta *enkelte* av fosterforeldres barn. Det kan se ut som at hvit sorg er nærliggende for noen, men for andre ikke. Gjennom å si at kunnskap om hvit sorg kan være hensiktsmessig for å ivareta barn av fosterforeldre, ligger det en mening om at å ivareta disse barna er viktig. Det er det mange grunner til. Knutsen (2014) skriver det så direkte: «Litt forenklet kan vi si at barn av fosterforeldre må ha det bra, for at det skal gå bra med fosterbarnet» (s. 23). Det betyr at fosterforeldres barn preger hele fosterhjemsopdraget. Mye av det som ligger bak sitatet er at fosterforeldre ofte sier at hensynet til deres egne barn er grunnen til utilsiktet flytting av fosterbarnet (Knutsen, 2014, s. 23, henviser til Havik, 2007 og Lohne & Ødegård, 2012). Backe-Hansen et al. skrev i 2013(a) at det er vanskelig å finne ut av omfanget på utilsiktet flyttinger ettersom en kan ha ulike definisjoner på hva begrepet rommer og at det ikke er så mange norske studier (s. 18). I 2021 kom det en oversikt som viste at totalt 5 050 barn i alderen 0-17 år hadde hatt minst en flytting siden plasseringstiltaket (SSB, 2021). Ettersom det er så mange fosterbarn som opplever minst én flytting etter plasseringstiltaket, og at hensynet til fosterforeldres barn ofte er grunnen til at fosterbarnet må flytte, ansees det hensiktsmessig å ivareta barn av fosterforeldre på en god måte. Da også ved å tilegne seg kunnskap om hvit sorg for å forstå hva de kan kjenne på i møte med fosterhjemsopplegget. Kunnskap blir derfor det første skrittet mot å ivareta barn av fosterforeldre innenfor hvit sorg.

4.3 Forebygging og bearbeidelse

Jeg har funnet ut at det kan se ut som at noen barn av fosterforeldre kan ha hvit sorg, og at det derfor kan være hensiktsmessig å ha kunnskap om begrepet. Jeg vil videre skrive noe om

hvordan man kan forebygge eller møte den hvite sorgen som fosterforeldres egne barn kan oppleve. Det viktigste er kunnskap. Ettersom det er mange måter å forebygge eller å bearbeide denne type sorg, har jeg valgt å fokusere på hvordan mer oppmerksomhet fra foreldrene kan minske hvit sorg og dermed ivareta fosterforeldres egne barn. Det er ettersom jeg ser at mange av faktorene som kan skape hvit sorg for barn av fosterforeldre kan forhindres eller minskes ved å bruke mer fokusert tid med foreldrene sine.

Ved å ha mer tid med foreldrene har barna og foreldrene mulighet til å utveksle informasjon og følelser om fosterbarnet og om fosterhjemsopplegget. Barn av fosterforeldre kan gjennom å bli involvert i fosterhjemsoppdraget, både praktisk og informasjonsmessig, unngå å oppleve seg maktesløse i situasjonen (Brich, 2016, gjengitt i Gundersen & Jessen, 2020, s. 210). Informasjon vil også hjelpe barn av fosterforeldre til å skape forståelse og mening i situasjonen (Knutsen, 2014, s. 29-30). Flere barn sier at gjennom informasjon om fosterbarnet vil det være lettere å vite hva det innebærer å ha et fosterbarn boende hos seg, kunne møte fostersøkenet på en bedre måte, samt forstå sine egne reaksjoner bedre og bidra i familien (Gundersen & Jessen, 2020, s. 209). Det er allikevel viktig å huske på at informasjonen må være tilpasset barnets modenhet og alder (Ellingsen & Øyre, 2016, s. 32). I tillegg er det viktig å trekke frem at noen barn av fosterforeldre også har sagt at de ikke vil ha mer informasjon (Knutsen, 2014, s. 26).

På den andre siden kan mer tid sammen også gi barna mulighet til å gi informasjon og dele bekymringer med foreldrene. Gundersen og Jessen (2020) skriver at 8 av 10 barn av fosterforeldre er bekymret for fostersøkenet sitt, og mange er bekymret for å vite ting som ikke kan fortelles videre (s. 206). De skriver videre at bekymringene helst skal deles med foreldrene på grunn av taushetsplikten (s. 207). Ved å legge til rette for at barna og foreldrene skal bruke mer tid sammen kan det hjelpe de 22 % av fosterforeldres egen barn som sier at de ikke har noen å snakke med hvis det oppstår problemer i relasjonen til fostersøkenet (Gundersen & Jessen, 2020, s. 207). Da er det også mulig for barna å dele negative følelser knyttet til fosterhjemsopplegget slik at de kan bli anerkjent. Når følelsene

blir anerkjent skapes det et sted hvor den allerede hvite sorgen får en sosial tilhørighet (Mesel & B., 2017, s. 173). Det kan også tenkes at det kan forebygge hvit sorg da det barna kjenner på blir kjent og ikke skaper en indre tomhet. Det er da viktig at også foreldre har kjennskap til hvit sorg.

Selv om det legges til rette for alenetid er det ikke en garanti for at barna velger å åpne seg opp, da enkelte sier at de ikke snakker med foreldrene om det som er vanskelig (Ellingsen og Øyre, 2016, s. 28; Njøs og Seim, 2019, s. 166-167). Barna kan også bevisst holde informasjon fra foreldrene for å ikke belaste de mer (Falch-Eriksen, 2018a, s. 27, henviser til blant annet Williams, 2017a og Serbinski, 2017)

Å få mer oppmerksomhet fra foreldrene kan motvirke den «skinnlevende» tilstanden. Essensen i tilstanden er at moren er der fysisk, men ikke emosjonelt (Skårderud, 2001, s. 56). Følelsen av å ikke bli sett eller hørt kan motvirkes ved å bruke tid med foreldrene. Da vil mye av det som skaper hvit sorg bli forhindret – den manglende responsen (Skårderud, 2001, s. 55) og fraværet, isolasjonen og uteblivelsen (Skårderud, 2013, s. 44). I tillegg kan situasjoner hvor det bare er foreldrene og deres barn skape et sted hvor fosterforeldres barn slipper å tilsidesette sine behov for fosterbarnet, og hvor de kan slippe å kjenne på for mye ansvar. Det kan også motvirke hvit sorg da det minsker belastningene som noen fosterforeldres barn kjenner på.

Jeg har nå nevnt flere elementer som kan forebygge eller hjelpe med å bearbeide hvit sorg blant fosterforeldres barn gjennom at barna har mer tid med og oppmerksomhet fra foreldrene. Det er til tross mange andre måter å gjøre det på som kunne vært interessant å utforske. Deriblant gjennom å ha sosiale arenaer hvor barn av fosterforeldre kan møte andre i lignende situasjoner, men på grunn av oppgavens omfang har jeg ikke hatt mulighet til det.

5 Avslutning

Jeg har gjennom oppgaven utforsket problemstillingen om kunnskap om hvit sorg kan være hensiktsmessig i ivaretagelsen av fosterforeldres egne barn. Det har vært få overraskelser i hvordan barn av fosterforeldre opplever fosterhjemsoppdraget. Jeg opplevde det allikevel spennende å se erfaringene til barna opp i lys av hvit sorg ettersom det var et nytt begrep for meg. Jeg har funnet ut at barna erfarer fosterhjemsoppdraget ulikt. Det er derfor helt individuelt om de potensielt kan få eller har hvit sorg. Dette medfører at kunnskap om hvit sorg er hensiktsmessig for å ta vare på disse barna.

Utfra drøftingen mener jeg at det ser ut til at ikke alle barn av fosterforeldre får en hvit sorg, det kan derfor betvile nødvendigheten av begrepet. Allikevel mener jeg at hvit sorg kan hjelpe for å ivareta enkelte barn av fosterforeldre, og at kunnskapen derfor blir viktig for å kunne møte de enkelte barna det kan gjelde. Dette mener jeg særlig da sosialarbeidere skal hjelpe mennesker i vanskelige livssituasjoner (Berg et al., 2015, s. 19). Ved at sosialarbeidere som arbeider med fosterforeldres barn har kunnskap om hvit sorg kan det føre til at barna blir bedre forstått og ivaretatt i møte med fosterhjemsoppdraget. For barn av fosterforeldre kan forhåpentligvis kunnskapen hjelpe mot å forstå seg selv bedre og skape trøst gjennom å vite at man ikke er alene. Dersom fosterforeldrene har kunnskap kan det føre til mer åpenhet, anerkjennelse og forståelse for barna sine.

Jeg skrev at det har vært spennende å knytte hvit sorg opp mot fosterforeldres barn. Inspirasjonen begynte da kildene jeg fant anvendte teorien i ulike sammenhenger, fra barndomsvold fra foreldre (Huseby, 2022) til overgrep i barndommen (Mesel & B., 2017). Jeg ble da inspirert til å knytte det opp mot fosterforeldres barn, som til min kunnskap ikke er blitt gjort før. Ved tilegne meg kunnskap om teorien ser jeg at den også kan ha overføringsverdi til andre sammenhenger og at den kan brukes i forskning innenfor andre fagfelt.

En begrensning i oppgaven er at det har til tider vært vanskelig å se korrelasjoner mellom ulike funn. I møte med min problemstilling kunne det for eksempel vært enda mer berikende å se alle svarene til barna som sier at de har dårlig relasjon i Gundersen og Jessen sin kvantitative undersøkelse. Det har gjort det vanskelig å vite om belastningene er jevnt fordelt på alle barna eller om enkelte barn har erfart mange belastninger. En annen begrensning er at jeg har brukt kilder med ulike metoder, tilnærminger og sammenhenger noe som også kan gjøre det vanskelig å sammenfatte funn, og hvordan metoden har preget resultatet. Til videre forskning hadde det vært spennende å utforske om min hypotese om kunnskap om hvit sorg faktisk kan hjelpe for å ivareta fosterforeldrenes barn.

Litteraturliste

- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013a). *Utsiktet flytting fra fosterhjem* (NOVA Notat 2/2013). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5195>
- Backe-Hansen, E., Grønningsæter, A. B. & Havik, T. (2013b). *Innledning* (NOVA Rapport 16/2013). I E. Backe-Hansen, T. Havik, A. B. Grønningsæter (Red.), *Fosterhjem for barns behov* (17-26). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5066>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 19-35). Universitetsforlaget.
- Ellingsen, I. T. & Øyre, I. (2016). Å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd. *Norges barnevern*, 2016(1), <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-03>
- Falch-Eriksen, A. (2018a). *Barn av fosterforeldre. Hva sier forskningen?* (NOVA Notat 3/2018). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5210>
- Falch-Eriksen, A. (2018b). *Stabilitet i fosterhjem* (NOVA rapport 4/18). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5126>
- Gundersen, T. & Jessen, J. T. (2019). *Å være fosterfamilie – erfaringene til fosterforeldre og deres egne barn*. (NOVA kort oppsummert 3/2019). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/3005>
- Gundersen, T. & Jessen, J. T. (2020). Fosterforeldres egne barn: Hvordan synes de det er å ha fostersøsken? *Norges barnevern*, 2020(3), 196-213. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-03-04>

- Hansson, K. M. (2019). *Å sørge*. Cappelen Damm AS.
- Heap, K. (2005). *Gruppet metode for sosial- og helsearbeidere* (5. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Huseby, T. (2022). *Er du stolt over meg, pappa?* Cappelen Damm AS.
- Höjer, I., Sebba, J. & Luke, N. (2013). *The impact of fostering on foster carers' children*. Rees Centre for Research in Fostering and Education.
https://www.researchgate.net/publication/260798352_The_impact_of_fostering_on_foster_carers%27_children_An_international_literature_review_Acknowledgements
- Ipsos. (2017). *Fosterhjemsundersøkelsen 2016/2017*. Ipsos.
<https://www.buudir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004070>
- Jensen, M. R. (2021). Litteratursøk. I I. Stuvøy, G. Tøndel & A. Tjora (Red.), *En smak av forskning: Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (s. 114-115). Cappelen Damm Akademisk.
- Knutsen, J. M. (2014). De navnløse hjelperne – om selvoppfatningen til barn av fosterforeldre. *Norges barnevern*, 2014(1), 20-30.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-01-03>
- Leseth, A. B. & Tellmann S. M. (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* (2. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Mesel, T. & B. V. (2017). *Vilje til frihet. En manns fortelling om barndom og overgrep*. Portal Akademisk.
- Njøs, B. M. & Seim, S. (2019). Biological children as participants in foster families. *Nordic Social Work Research*, 2019(2), 160-171.
<https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1465843>
- Raineri, M. L., Calcaterra, V., & Folgheraiter, F. (2018). “We are caregivers, too”: Foster siblings' difficulties, strengths, and needs for support. *Child & Family Social Work*. 23(4), 625–632. <https://doi.org/10.1111/cfs.12453>

- Sandaunet, A.-G. & Eriksen, S. H. (2021). Den teoretiske bacheloroppgaven. I I. Stuvøy, G. Tøndel & A. Tjora (Red.), *En smak av forskning: Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (s. 169-176). Cappelen Damm Akademisk.
- Serbinski, S. & Shlonsky, A. (2013). Is it that we are afraid to ask? A scoping review about sons and daughters of foster parents. *Children and Youth Services Review*, 2014(36), 101–114. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.10.023>
- Skårderud, F. (2001). Det tragiske mennesket. I T. Wyller (Red.), *Skam. Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne* (s. 53-67). Fagbokforlaget.
- Skårderud, F. (2013). *Uro: En reise i det moderne selvet* (4. utg.). Aschehoug & Co.
- Statistisk sentralbyrå. (2021, 19. november). *Flyttingar blant barn som har bodd i fosterheim i løpet av året, etter alder, år sidan første plassering, observasjonsperiode, type fosterheim, statistikkvariabel og år*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13353/tableViewLayout1/>
- Tufte, P. A. (2018). *Hvordan lese kvantitativ forskning?* Cappelen Damm akademisk.
- Tveito, S. B. (2019). *Muligheter og utfordringer: En intervjustudie av hvordan fosterhjems konsulenter opplever sitt handlingsrom til å involvere barn av fosterforeldre* [Masteroppgave]. OsloMet.
- Åm, H. & Margin, M. (2021). Bruk av andres forskning. I I. Stuvøy, G. Tøndel & A. Tjora (Red.), *En smak av forskning: Bacheloroppgaven som prosjekt, prosess og produkt* (s. 139-148). Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg 1: Liste over selvvalgt pensum

- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013a). *Utsiktet flytting fra fosterhjem* (NOVA Notat 2/2013). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5195> (69 sider)
- Ellingsen, I. T. & Øyre, I. (2016). Å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd. *Norges barnevern*, 2016(1), <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-03> (16 sider)
- Falch-Eriksen, A. (2018a). *Barn av fosterforeldre. Hva sier forskningen?* (NOVA Notat 3/2018). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5210> (48 sider)
- Falch-Eriksen, A. (2018b). *Stabilitet i fosterhjem* (NOVA rapport 4/18). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5126> (88 sider)
- Gundersen, T. & Jessen, J. T. (2019). *Å være fosterfamilie – erfaringene til fosterforeldre og deres egne barn*. (NOVA kort oppsummert 3/2019). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/3005> (4 sider)
- Gundersen, T. & Jessen, J. T. (2020). Fosterforeldres egne barn: Hvordan synes de det er å ha fostersøsken? *Norges barnevern*, 2020(3), 196-213. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-03-04> (18 sider)
- Hansson, K. M. (2019). *Å sørge*. Cappelen Damm AS. (kapittel «Den hvite sorgen», s. 123-130; 7 sider)
- Ipsos. (2017). *Fosterhjemsundersøkelsen 2016/2017*. Ipsos. <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004070> (47 sider)
- Knutsen, J. M. (2014). De navnløse hjelperne – om selvoppfatningen til barn av fosterforeldre. *Norges barnevern*, 2014(1), 20-30. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-01-03> (11 sider)

- Mesel, T. & B. V. (2017). *Vilje til frihet. En manns fortelling om barndom og overgrep*. Portal Akademisk. (del 2: Viktors vei, s. 164-175 og del 3: Refleksjoner mellom virkelighet og håp, s. 186-205; 30 sider)
- Njøs, B. M. & Seim, S. (2019). Biological children as participants in foster families. *Nordic Social Work Research*, 2019(2), 160-171.
<https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1465843> (13 sider)
- Raineri, M. L., Calcaterra, V., & Folgheraiter, F. (2018). "We are caregivers, too": Foster siblings' difficulties, strengths, and needs for support. *Child & Family Social Work*. 23(4), 625–632. <https://doi.org/10.1111/cfs.12453> (8 sider)
- Serbinski, S. & Shlonsky, A. (2013). Is it that we are afraid to ask? A scoping review about sons and daughters of foster parents. *Children and Youth Services Review*, 2014(36), 101–114. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.10.023> (14 sider)
- Skårderud, F. (2001). Det tragiske mennesket. I T. Wyller (Red.), *Skam. Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne* (s. 53-67). Fagbokforlaget. (Kapittel «Det tragiske mennesket», s. 53-67; 14 sider)
- Skårderud, F. (2013). *Uro: En reise i det moderne selvet* (4. utg.). Aschehoug & Co. (Kapittel «De flinke barna», s. 53-93; 40 sider)
- Tveito, S. B. (2019). *Muligheter og utfordringer: En intervjustudie av hvordan fosterhjems konsulenter opplever sitt handlingsrom til å involvere barn av fosterforeldre* [Masteroppgave]. OsloMet. (94 sider)
- Øyre, I. (2012). *Hvordan opplever "biologiske barn" det å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd?* [Masteroppgave]. Universitetet i Stavanger. (119 sider)

Totalt antall sider: 640 sider.